

August Gailit – eesti ja läti kirjanik ja kultuuritegelane

Janika Kronberg

August Gailit (1891-1960) oli eesti kirjanik, kelle puhul on ikka rõhutatud tema „segaverelisust“: teadaolevalt oli tema esivanemate hulgas vähemalt nii eestlasi, lätlasi kui ka liivlasi. Midagi eesti kirjandusloo üldpildis raskesti määratletavat, bravuurikalt võõrast ja kõrgelennulist tundub ka tema ilukirjanduslikus loomingus, olgu siis tegemist varajaste följetonide ja novellide või hilisemate romaanidega „Toomas Nipernaadi“ (1928), „Karge meri“ (1938) ja „Ekke Moor“ (1941), mida on ka ekraniseeritud ja teatrilavale seatud. Vahest just selle erilise ja oma aja proosas silma paistnud inimest ja loovust ülendava paatose tõttu Gailiti teoseid tuntakse ja armastataksegi nii, et ta on omaks võetud ning klassikuks, üleaegse mõjuga kirjanikuks tunnustatud.

Kui täpne olla, siis läti kirjanikuna me Gailitit õigupoolest ei tunne ega vist tunda saagi, kuigi tema ilukirjanduslikku loomingut on läti keelde rohkesti tõlgitud. Ka selle vastuvõtust ja menust lugejate hulgas teame me vähe, aga see ongi retseptiooni küsimus. Kuid kirjatööle pühendus Gailit nii eesti kui läti keeles enam-vähem samal ajal: tema esimene eestikeelne romaan „Kui päike läheb looja“ ilmus 1910 ja aastail 1911–1914 oli ta Riias Läti ajalehe „Dzimtenes Vēstnesis“ toimetuse liige ning töötas ka Eesti Vabariigi algaastail 1920–1922 Riias Eesti saatkonna ajakirjandusatašeenä. Gailiti eestikeelse ilukirjandusliku proosaloomingu kõrval on tema lätikeelsed ajaleheartiklid eesti lugejale seniajani tundmatud. Mõningaid vihjeid Gailiti tollastele kirjatöödele annab tema hiljuti ilmunud publitsistikakogumik „Siis tuli sõda“ (Tartu 2019, koostanud H. Runnel), millest tublisti pool on pühendatud just Läti teemale ja mis toob hästi esile nii Gailiti teened Eesti-Läti kultuurivahendajana kui ka üldse kultuurielu elavdanud poleemilise vaimu.

Elava kujutlusvõimega August Gailit oli unistaja, kelle sarnaseid alati peab leiduma kirjanike ja teiste kunstialade loojate seas. Tema loomingu kõrgaeg oli sõdavaheajaline Eesti Vabariik, ent ta elas üle kaks maailmasõda ning pagulasena Rootsis pessimismi langemata sütitas oma sõnadega lugejaid ka seal. Ühes tema läkituses kaasmaalastele ja saatusekaaslastele on järgmised sõnad: „Hoidke ja armastage me loovaid jõude ja nende loomingut! Soodustage nende tööd ja püüdlusi, sest sellest ei olene mitte nende isiklik heaolu, vaid kogu me rahva tulevik.“